№ 1 Յունվարի 16 (28) 1879 Յունվարի 16 (28) № 1

ՕՐԻՔԵՐՈՒԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գին 10 բուբլի, կես տարվանը 6 բուբլի

Փոխվում գրվում են միմիայն խմբագրատան մեջ։

Ստորագրողներից գին չեն ուզվի
Типогр. Редакціи „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տան տօներից)։

Ձեռագրութիւնը չընդունվում է ամենևին չեղողով

Ձեռագրութիւնների համար վճարում են
Իւրաքանչիւր քառքին 2 կոպէկ

„ՄՇԱԿ"
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
1879 թ.ին

ԱՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ԵՄԻՆ ՕՐ. բացի տուն և տուներին հետևող գրերից։

Լրագրի գիները և պրոգրամմեան նոյն են մնում։ Մենք առաջուց ևս ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԵՆԻՆ։ ՄՇԱԿԻՆ տարեկան գինը 10 բուբլի է, կես տարվանը 6 բուբլի։ Գրվիլ կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ մէջ։

ՍԻՐԵՆԱՊԷՍ ՀԱՅՈՐԵՆԻՆ։ Ծախվում են 5 կոպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է գիմել հետևեալ հասցեով՝ ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եւ տարվոյ գործք։—Նոր բան։—Ի՞նչ է նոր։—Նոր ոգի։—Նոր կեանք։—Լրատարածներ։—Գեղի հոգոց պատրաստվելի հրատարակութիւն։—Նոր ձեւ։—Մշակի հեռագրութիւնք։—Խմբագրութիւններ։—Հեղինակագրեր։

ԵՕՐ ՏԱՐՎԱՆ ԳՈՐԾԸ

Հինգ տարի շարունակ «Մշակը» հրատարակվում էր շաբաթը մի անգամ, միցներորդ տարին սկսեց հրատարակվիլ շաբաթը երկու անգամ, իսկ երեքերորդ տարին մեր լրագիրը արդէն դարձել է ամենագեղեցիկ։

Ինչպէս հրատարակման ժամանակագրութեան կողմից, այնպէս էլ բովանդակութեան կողմից «Մշակին» գործունէութեան շրջանը երեք տարվայ ընթացքում հնոգտ ընդարձակվում էր։

Հարկաւոր է միայն ուշադրութիւն դարձնել մեր լրագրի երեք տարվայ առաջնորդող յօդուածների վրա, այդ ճշմարտութեան մէջ համոզվելու համար։ Իշխի տարվայ առաջնորդող յօդուածները ուշադրութեան առանձնակի կերպով մեզ հնչատութեան կը հասնվին, թէ նրանք բոլորն էլ մի ազգերից են բղխում, թէ նրանց բոլորի մէջ կայ մի ներքին կապ, թէ նրանք վաղուց մուտքրված, յայտնի, առաջուց հատատված պրոգրամայով են գրվում։

Մեր գործունէութեան գլխաւոր նիւթը միշտ եղել է՝ անցեալ մասանց գեղի ընդհանուրը։

Մասնաւորից, մասնաւոր և բնակիչներից անցնելով գեղի ընդհանուրը, գեղի ընդհանուր երևոյթները լրագրի գործունէութեան շրջանը, «Մշակի» յայտնած մտքերի հարիւնը հնարհնակ ընդարձակվում էին....

Մեր մտքերը արտայայտելու մեթոդը յարմարագոյնն էր, կամ առնի լաւ է ասել ուռնեալնեան էր։

Առաջին տարին «Մշակը» իր պատրաստմունքի առարկան գարձրեց նեղ հատարակական խնդիրներ։ Նա քննադատում էր մեր բնաւորութիւնը, մեր հին սովորութիւնը, մեր նոր, լուսաւորված սերունդը, հնարգիտակ նա սկսեց քննութեան տակ դնել մեր հոգևորականութեան գործունէութիւնը, յետոյ երկու որոշ դասակարգերի միմեանց մէջ ունեցած յարաբերութիւնները՝ գիւղական ազգաբնակութեան և հարստահարող վաճառականի դասակարգի յարաբերութիւնները։

Հայերի հատարակական գործունէութեան նպատակը քննադատութեան տակ դնելով «Մշակը» սկսեց նախ քննել անհատների, թէ բարձրագոյն ուսումնականների և թէ նահապետական, ընտանեկան կեանքի վայրերի գործունէութիւնը յետոյ անցաւ մեր ուսումնարանական գործերին, հոգևորականների մեր դպրոցների վրա ունեցած նպաստագործութիւնը, մեր տեսչների, ուսուցիչների և հոգաբարձուների գործունէութիւնը։

Փորձ թնել յետոյ «Մշակը» կոչուցաւ ընդարձակել իր գործունէութեան շրջանը մինչև քաղաքայինների հարցերի քննութիւն և նոյնն ժամանակ կուսակցական և պատկված հոգևորականութեան ունեցած յարաբերութիւնները լրագրի քննադատութեան առարկայ դարձան։

Ամբողջով շորս տարի շարունակ գոյութիւն ունենալով, «Մշակը» քաղաքական քննադատ մէջ միմիայն քննադատեցին, մասնաւոր, ուսումնարանական, տնտեսական և հատարակական խնդիրները։ Երեքն շորս տարի շարունակ մեր լրագիրը միմիայն հատարակական թերթ էր։

Միայն իր գոյութեան վեցերորդ երկու տարիներում հինգերորդ, վեցերորդ և եօթներորդ տարիներում «Մշակը» սկսեց գրաւել բան քաղաքական։ Նրան աջակցեցաւ նպաստող հանգամանքների ընդարձակ յարաբերութիւնները հայերի խնդիրը, հայոց խնդիրը։

Երբեմն իր հրատարակման սեթերորդ տարվայ շրջանը մանելով «Մշակը» հանդիսանում է արդէն որպէս քաղաքական թերթ մանաւանդ հանդիսանում է վաստակած լրագիր....

Երբեմն ամենագժուար ժամանակը մեր լրագրի գոյութեան համար, նրա կազմակերպվելու ժամանակը արդէն անցել է։

Գոյա ունենալով որ մի լրագիր որ այդքան գժուարութիւններ է յաղթել, որ իրաւունքով տարի հնարհնակ քննադատելով իր գործունէութեան շրջանը, հատատատանութեամբ, որոշ մեթոդով և առաջուց տրամադրված և գծագրված պրոգրամայով եօթ տարի շարունակ հատատատանութեամբ առաջ է ընթացել,—այդ տեսակ լրագիր անհետանալ չէ կարող։

«Այժմ «Մշակը» ունի հատատատ հիմք իր ոտների տակ և նրան ոչ մի ոյժ ոչնչացնել չէ կարող։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՓՈՒԹԱԼԵՐՈՒՑ

Ընդհանրի Տ.-ին

Ինչպէս յայտնի է, երբ չինվածքս փոքր-փոքրիկ նրկաքուզին, փոքրագոյնը գոնէ շատերը քաղաքներս։ Երկաքուզ գլխը ունեցաւ մի վիրտ քաղաքից հեռու։ Այդ չատ միտուն քաղաքին. քաղաքը ոչ թէ միայն չէ ստացաւ այն նրկաքուզ, որ ստացաւ էր նրկաքուզը, քաղաքն թէ ստացաւ։ Ամենայն փոքրագոյնը քաղաքի վրա։ Ամենայն գոնէվում էր գոնել չուզէի մեր հանդապարի վրա, որովհետև գոնէվում էր թիֆլիսի և փոքրիկ մէջ գտնվող քաղաքների շարքում, գոնէվում էր փոքր-փոքրիկ ստանալ մեր հանդապարի վրա։

Իսկ երկաքուզ չինվածքս յեռաց փոքրագոյնը քաղաքը մտցվեցաւ։ Քաղաքների երկաքուզի կարգը։ Մի տարի տրանից առաջ չինվեցաւ վերջապէս։ Բիան կարգարանից երկաքուզ մի հինգ գեղի փոքրագոյն։ Բայց այդ հինգն էլ ոչինչ չունեն։ Այդ տեսակ երկաքուզի հինգերը ոչինչ նշանակություն չունեն, երբ երկաքուզ ցանկանում գիտը քաղաքից հեռու է անցնում գեղի երբ որ այդ հինգը չէ կարդ։ Փոքրագոյնի ստացությունքիան մի գաստակորդը իր հատատատ վատատ ունէր։ Գրանք ստացանենք են, որանք Բիան կարգարանից (որ ոչ ժամանակ փոքրագոյնը էր կարգում) ստացանք էին բերում գեղի քաղաքը և փոխադրվանալու։ Այժմ քաղաքի ստացությունքիան այդ գաստակորդը կարդարեց իր ոյժ վատատանը։

Ամենատարակ գա մեծ սխալ էր չէ հինգնել փոքրագոյնը փոքր-փոքրիկներան երկաքուզ։ գեղի Մեր երկրում երկաքուզ գեղերը նշանակություն ունեն միմիայն քաղաքների համար։ Երկաքուզին միայն քաղաքները միմիանց մէջ, հեռացնում է նրանց փոխադարձ առևտրական և հատարական յարաբերությունները։ Մեր գիւղական ստացությունքիան համար երկաքուզին չունի և գեռ երկար ժամանակ ոչինչ նշանակություն չի ունենայ։ Մեր ստացաւ գիւղական ստացությունքիանք չատ քիչ է ուսումնասիրվում, չատ քիչ է ուշադրություն, անկարգ չատ ուսումնական ժամանակ ունի, որ ոչուտ քաղաքը երկաքուզ գեղից իր գիւղական ուշադրությունները ուսումնասիրելու համար։ Երկաքուզ ստացությունքիան գիտությունը թանկագին է գիւղերի մէջ ուսումնական, իսկ ստացաւ, ինչ, ստացվեցի գիւղացին գարմանալ նայում է այդ չգալ։ Կրկի վրա և չէ հասկանում թանկ համար է նա, թանկ պատան է գտնում նա գիւղացու համար նա հարկաւոր չէ։ Նա ժամանակը չէ գնահատում։ երբ նրան հարկաւոր է մի հարկաւոր ձու և մի քիանի հատ ստանալ քաղաքը, նա բարձում է իր ոյժ ստացությունները մի ձէի վրա և գնում գնում քաղաք է իր հնարավոր գիւղացին գիւղի վատատանը։ Գիւղացին մինչև այժմ չէ հասկանում երկաքուզ։ Նշանակությունը, այդ գիտությունքիան խորությունը։ Նա գարմացած նայում է, չարժում է գլուխը և ասում է ստացանելը անցնում ձեռ։ Նա իրան ոչինչի համարում է գիտում, որ երկաքուզին միայն ստացանելի համար է։

Ճշմարիտ է թէ գիւղացին էլ ժամանակ ստ ժամանակ ոչուտ է քաղաքում ստացանելի ոչոր գիտությունքիանից, նստում է վաճառանների երկարը գնորը, երբ հարկաւոր է հանդապարհորդել, գնում մեծատների գնում ստացանելի մեծ մի ուրիշ գիւղ գնում քաղաքը.... Բայց ոչինչ. ամենայնիվ նա ոչ հանդապարհորդությունքիան վրա էլ նստում է ոչ գիւղ գիւղ, և ոչ թէ ոչ գիւղ ուսումնարանքիան վրա։ Նրա գիտնականի պատանիները գիտնական չեն երկաքուզ։ հնա, այդ գիտությունքիանը գիտցող, նրա նիւթական չունեցի, նրա ուսումնարանական գիտությունքիան համար անհրաժեշտ պատանի չէ գտնվում, և գեռ չատ երկար ժամանակ չի գտնվում։

Երբեմն գեռ երկար ժամանակ երկաքուզները կը չունեն մեր երկրում քաղաքները մինչև մէջ գտագող յարաբերությունքիան միջոցներ, իսկ մեր երկրի գիւղական ստացությունքիանը գեռ երկար ժամանակ ուսար կը մնայ երկաքուզում ստացանելի ոչուտ։

Երբեմն ոչուտ ունենալուն սիրունը ենք ասում, երբ ընդհանրապես երկաքուզներ անցկացնելով, անուտ ենք ասում մեր քաղաքները, ոչուտով ստանում ենք մեր քաղաքների գոյությունը, մի և նոյն ժամանակ ոչինչ ոչուտ չը տարով և գիւղերին։

Գրիգոր Աբգարեանի

1117-Ա.Ա.
ՀՍՍՀ ԳԱ Գրադարան
ՀՍՍՀ-ԱՍՍՀ ԳԱՊ
3609-66
2013